

ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

- Κουτσούρη Κων/να
- Φασλία Ρεντίνα
- Ζαχαρία Δήμητρα-Μαρία
- Χαλιμούρδας Βασίλης

ΠΟΤΕ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΠΡΩΤΟΓΡΑΦΤΗΚΕ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τα πρώτα γραπτά κείμενα της ελληνικής χρονολογούνται στον 14^ο-13^ο αιώνα προ Χριστού. Προέρχονται από τα αρχεία μεγάλων κέντρων (παλατιών, διοικητικών κέντρων) του Μυκηναϊκού πολιτισμού: Μυκήνες, Πύλος, Τίρυνθα, Θήβα, αλλά και από τα αρχεία της Κρήτης (Κνωσός, Χανιά), όπου επεκτάθηκε ο Μυκηναϊκός πολιτισμός. Στα Μυκηναϊκά παλάτια είχε λοιπόν την έδρα της η κρατική διοικητική μηχανή η οποία διαχειριζόταν των πλούτο που την συντηρούσε και της έδινε τη δύναμη της: αγαθά, καλλιέργειες, ανταλλαγές, άνθρωποι (αξιωματούχοι, τεχνίτες, δούλοι). Αυτός ο σύνθετος διοικητικός μηχανισμός είχε την ανάγκη ενός συστήματος καταγραφής και διατήρησης της πληροφορίας. Η ανάγκη δηλαδή για ένα σύστημα γραφής προέκυψε, γιατί η κοινωνική ζωή ήταν πια αρκετά σύνθετη, ώστε να μην εξυπηρετείται από τον προφορικό λόγο.

Γραμμική Β΄

Τα πρώτα δείγματα της Γραμμικής Β΄ βρέθηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, στις ανασκαφές που έκανε ο Άγγλος αρχαιολόγος Άρθουρ Έβανς στην Κρήτη. Έπρεπε, ωστόσο, να περιμένουμε έως τις αρχές της δεκαετίας του 1950 για να αποκρυπτογραφηθεί η Γραμμική Β΄. Αυτό το κατάφερε ο αρχιτέκτονας Michael Ventris, όπου με τη βοήθεια του John Chadwick έδειξε ότι η Γραμμική Β΄ ήταν το πρώτο σύστημα γραφής που χρησιμοποιήθηκε για να γραφτεί η ελληνική γλώσσα. Στην αποκρυπτογράφιση βοήθησε ένα σύστημα γραφής συγγενικό με τη Γραμμική Β΄ το κυπριακό συλλαβάριο. Με το σύστημα αυτό γράφτηκε για πρώτη φορά η ελληνική γλώσσα όπως μιλιόταν στην Κύπρο.

Η πιθανότερη πηγή από την οποία δανείστηκαν οι Μυκηναίοι το σύστημα γραφής τους, τη Γραμμική Β΄, ήταν το σύστημα που χρησιμοποιούσε ο Μινωικός πολιτισμός

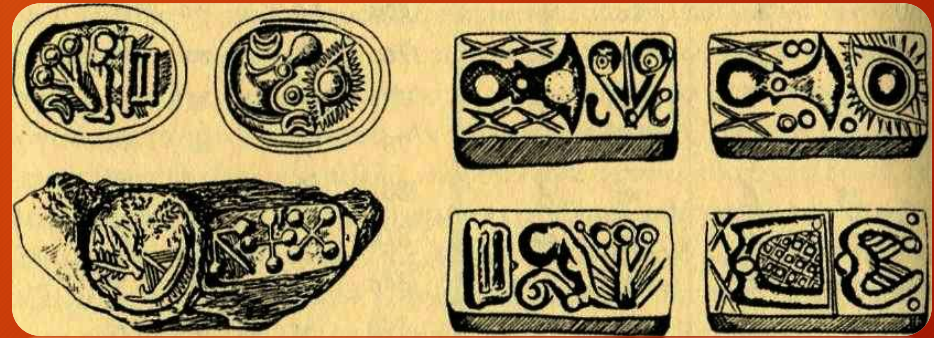
ΔΙΣΚΟΣ ΤΗΣ ΦΑΙΣΤΟΥ

Γραμμική Α΄

Από τη Μινωική Κρήτη προέρχεται η Γραμμική Α΄, δηλαδή το σύστημα γραφής που δανείστηκαν και τροποποίησαν οι Μυκηναίοι δημιουργώντας το δικό τους σύστημα, τη Γραμμική Β΄, για να καταγράψουν για πρώτη φορά την ελληνική γλώσσα. Η γραφή αυτή χρησιμοποιείται μέχρι περίπου το 1400 π.Χ και δείγματά της βρίσκουμε σε όλα τα κέντρα του Μινωικού κόσμου της Κρήτης, με πιο σημαντικό την Κνωσό και το παλάτι της. Η Γραμμική Α΄ μοιάζει να είναι όπως και η Γραμμική Β΄ ένα συλλαβικό σύστημα γραφής.

Ετεοκρητική Γραφή

Η παλιά, άγνωστη γλώσσα που καταγράφουν οι πινακίδες της Γραμμικής Α' αλλά και της Κρητικής ιερογλυφικής φαίνεται ότι συνέχισε να μιλιέται σε κάποιες περιοχές της Κρήτης. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και αργότερα στις αρχές του 20^{ου} βρέθηκε στις αρχαίες κρητικές πόλεις Πραισό και Δρήρο ένας μικρός αριθμός επιγραφών πάνω σε πέτρα. Οι επιγραφές αυτές είναι γραμμένες με ελληνικό αλφάβητο, αλλά η γλώσσα τους δεν είναι ελληνική. Είναι πολύ πιθανό ότι στις επιγραφές σώζεται η χαμένη αρχαία γλώσσα των Μινωϊτών, ή μια από τις χαμένες γλώσσες των Μινωϊτών.

ΕΤΕΟΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΣΦΡΑΓΙΔΕΣ

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Όπως όλοι μας ξέρουμε, τα ζώα δεν μιλούν. Οι λέξεις που χρησιμοποιούμε για να μιλήσουμε για την επικοινωνία στο ζωικό βασίλειο είναι χαρακτηριστικές. Ο άνθρωπος όμως *μιλάει*. Το σκυλί γαβγίζει για να εκφράσει την απειλή που νιώθει, γιατί κάποιος ξένος (άνθρωπος ή ζώο) βρίσκεται μπροστά του, ή για να εκφράσει τη χαρά του που βλέπει το αφεντικό του. Τέτοιες συμπεριφορές παρατηρούμε και στους ανθρώπους. Όταν λ.χ. πονάμε πολύ, *βογκάμε* ή μουγκρίζουμε από τον πόνο. Όταν τρομάζουμε, βγάζουμε μια *κραυγή*. Όπως το σκυλί δεν γαβγίζει, αν δεν υπάρχει φανερή απειλή, έτσι κι εμείς δεν βογκάμε, δεν μουγκρίζουμε, δεν κραυγάζουμε, αν δεν πονάμε ή αν δεν φοβόμαστε κάτι που μας απειλεί άμεσα. Τα 24 γράμματα του αλφάβητου, που είναι οι εικόνες των ήχων της ελληνικής γλώσσας, δίνουν σε διάφορους συνδυασμούς όλο το λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας. Αυτό είναι το μεγάλο μυστικό της γλώσσας.

Όλες οι γλώσσες είναι ίδιες: όλες είναι σχεδιασμένες με τον ίδιο τρόπο

Όλες οι γλώσσες κατασκευάζουν τον πολύ μεγάλο αριθμό λέξεων που έχουν με έναν μικρό, περιορισμένο αριθμό κομματιών ήχου. Και έτσι, παρά τις διαφορές τους ως προς τους ήχους που χρησιμοποιούν, είναι κατά βάθος ίδιες. Δηλαδή έχουν τον ίδιο σχεδιασμό. Και αν διαφέρουν ως προς τους γλωσσικούς ήχους που χρησιμοποιούν, δεν διαφέρουν ως προς τις σημασίες που εκφράζουν. Γι' αυτό και μπορούμε να κάνουμε μεταφράσεις από γλώσσα σε γλώσσα, χωρίς να εμποδιζόμαστε από τις διαφορές των γλωσσικών ήχων (των φθόγγων που χρησιμοποιεί κάθε γλώσσα) και των συνδυασμών τους.

Τί ρόλο παίζει στη γλωσσική αλλαγή η γεωγραφική εξάπλωση της χρήσης μιας γλώσσας;

Στη γλωσσική αλλαγή παίζει σημαντικό ρόλο και ένας άλλος παράγοντας. Η εξάπλωση της χρήσης μιας γλώσσας σε έναν πολύ ευρύ γεωγραφικό χώρο και σε αλλόγλωσσους ομιλητές. Η αττική διάλεκτος (δηλαδή η διάλεκτος της σημαντικότερης πόλης-κράτους της αρχαίας Ελλάδας, της Αθήνας) υιοθετήθηκε από τους μακεδόνες βασιλιάδες και μεταφέρθηκε με τις κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου στα πέρατα του τότε γνωστού κόσμου, μέχρι τις Ινδίες. Έτσι, γεννήθηκε για πρώτη φορά, με βάση την αττική διάλεκτο, μια κοινή ελληνική γλώσσα, αυτή που και οι ίδιοι οι αρχαίοι ονόμαζαν «κοινή».

Γεωγραφική απομόνωση: η ισλανδική και η ελληνική

Το αντίθετο συμβαίνει όταν μια γλώσσα είναι γεωγραφικά απομονωμένη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα σημερινά ισλανδικά. Η γλώσσα αυτή, συγγενική με τα δανικά, τα νορβηγικά, τα σουηδικά (τις σκανδιναβικές γλώσσες), ομιλείται από 250.000 ανθρώπους σε ένα απομονωμένο νησί του Βόρειου Ατλαντικού, την Ισλανδία. Ο μικρός αριθμός ομιλητών και η γεωγραφική απομόνωση εξηγούν γιατί η γλώσσα αυτή άλλαξε πολύ λίγο στα χίλια περίπου χρόνια από τότε που έχουμε γραπτά κείμενά της, ώστε να μπορούμε να παρακολουθούμε την εξέλιξή της.

Το ακριβώς αντίθετο με την ισλανδική χαρακτηρίζει την ιστορία της ελληνικής γλώσσας: απλώθηκε σε ένα τεράστιο γεωγραφικό εύρος και μιλήθηκε από αλλόγλωσσους πληθυσμούς. Έτσι, άλλαξε γρήγορα και δραστικά. Δεν αποκλείεται η αλλαγή που οδήγησε τους συγγενικούς, αρθρωτικά, φθόγγους όπως στα νέα ελληνικά, να υποβοηθήθηκε και να επιταχύνθηκε από τη συνάντηση της ελληνικής με άλλες γλώσσες που δεν είχαν τέτοιες διακρίσεις και έτσι οι ομιλητές τους δυσκολεύονταν να τις μάθουν. Από τους ίδιους τους αρχαίους μαθαίνουμε ότι κάποιοι ξένοι που μιλούσαν τα ελληνικά «κόνταιναν» τα μακρά φωνήεντα. Τί σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι δυσκολεύονταν να μάθουν τη διάκριση μακρών και βραχέων φωνηέντων, γιατί δεν την είχαν στη δική τους γλώσσα.

Οι γλώσσες αλλάζουν λοιπόν

Οι γλώσσες αλλάζουν λοιπόν μέσα στα χρόνια, με διαφορετικούς ρυθμούς και σε συνάρτηση με εξωτερικές, ιστορικές συγκυρίες. Έτσι, άλλαξε η προφορά της αρχαίας ελληνικής. Στην αλλαγή αυτή σίγουρα έπαιξε σημαντικό ρόλο η τεράστια γεωγραφική εξάπλωση της ελληνικής, της κοινής, και η συνάντησή της με αλλόγλωσσους πληθυσμούς. Οι πληθυσμοί αυτοί την έμαθαν, γιατί είχε ιδιαίτερο γόητρο ως γλώσσα των κυριάρχων, και τη μίλησαν είτε ως δεύτερη γλώσσα είτε ως μητρική τους (στις περιπτώσεις που οι ομιλητές εγκατέλειψαν τη μητρική τους γλώσσα και έγιναν ελληνόφωνοι).

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕ ΆΛΛΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

➤ Γλωσσικές Επαφές

Από τα νεότερα χρόνια η ελληνική γλώσσα είχε έρθει σε επαφή με την τουρκική. Έτσι η ελληνική γλώσσα υιοθέτησε τούρκικες λέξεις, αλλά και οι Οθωμανοί δανείστηκαν ελληνικές. Έπειτα, οι Έλληνες ήρθαν σε επαφή με την ιταλική, αλβανική και την λατινική διάλεκτο. Τέλος, για να γίνει ανταλλαγή στη γλώσσα των λαών που την μιλούν, οι σχέσεις τους πρέπει να είναι μεγάλες ή μικρές, φιλικές ή εχθρικές, έμμεσες ή άμεσες και ισότιμες ή ανισότιμες.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ...